

Fórum / The Forum

Anthropologia integra: Exaktní, humanitní, celostní (počin jako malina)

Jan Filipický

Orientální ústav Akademie věd České republiky, v. v. i., oddělení Jižní Asie, Pod Vodárenskou věží 4, 182 08 Praha 8

ANTHROPOLOGIA INTEGRÁ: HOLISTICALLY BRIDGING EXACT SCIENCES AND HUMANITIES (A PEACH OF AN INITIATIVE)

ABSTRACT The contribution presents a brief overview of different approaches to the study of Man, conceived as a holistic bio-socio-cultural scientific discipline drawing upon natural / exact sciences and humanities, or increasingly diverging “scientific” and “non-scientific” researches, both from force of habit still termed anthropology, in the background of recent controversy sparked by the decision of the American Anthropological Association to purge the term “science” from its long-term mission statement. Included is also a short retrospective glance at the first volume of our journal as an open publication platform of integrally conceived anthropology.

KEY WORDS anthropology: integral, biological / physical, sociocultural, linguistic; archaeology; natural sciences vs. humanities

ABSTRAKT Příspěvek nabízí stručný přehled odlišných přístupů ke studiu člověka, jež může být pojímáno jako celostní bio-socio-kulturní disciplína čerpající jak z přírodních / exaktních, tak humanitních věd, či jako dvě odlišné skupiny „vědeckých“ (čti: přírodovědných) a „nevědeckých“ (společenskovedních) výzkumů, jež se vzájemně metodologicky a terminologicky stále vzdalují, ale ze zvyku jsou stále označovány za antropologii, a to na pozadí nedávné kontroverze vyvolané rozhodnutím Americké antropologické asociace vymýtít pojem „věda“ z dlouhodobého programu organizace. Obsaženo je i krátké ohlédnutí za 1. ročníkem našeho časopisu jako otevřené publikační platformy integrálně chápané antropologie.

KLÍČOVÁ SLOVA antropologie integrální, biologická / fyzická, sociokulturní, lingvistická; archeologie; vědy přírodní vs. společenské

Je možná předčasné vyslovovat soudy o kvalitách tohoto časopisu, jehož první ročník lze volně získat v elektronické verzi na internetových stránkách Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně (<http://anthrop.sci.muni.cz>) a který je k dispozici i ve sličné tištěné podobě, ledva na jeho stránkách (v počítačové éře stále obrazněji) stačila oschnout tiskařská čern. Navíc to pisateli ani nepřisluší, neboť se nehonosi formálním antropologickým vzděláním a vzhledem k členství v redakční radě by mu mohly být navíc připisovány postranní motivy. Popudem k napsání této poznámky proto rozhodně není snaha jakkoli hodnotit úroveň

dosud publikovaných příspěvků; to jistě mnohem zasvěceněji provede odborná (a vzhledem k pestrosti obsahu – doufejme – v rostoucí míře možná i laická) čtenářská veřejnost. K zamýšlení však téměř kompulzivně vybízí jak samotný název nového periodika, tak jeho obsahový záběr. Odhlédneme-li od širších denotací a konotací latinského *integer* („celý, všechny, veškerý“, ale i „neunavený, svěží, neposkvrněný, čistý, panenský, nepodplatitelný, nestranný, poctivý, nepředpojatý“), *Anthropologia integra* se profiluje jako celostní platforma nabízející uplatnění nejširší škály poznatků v oblasti vědy o člověku: jako biologického druhu a zároveň sociální a kul-

turní bytosti, u níž lze zaznamenat rozmanité modely myšlení, chování, společenského uspořádání, sklonů k obraznosti, tvořivosti i (sebe)ničení, a to napříč všemi kulturami a civilizačními okruhy.

Na sklonku minulého roku se ve Spojených státech amerických rozhořela široká debata o povaze, poslání a budoucnosti antropologie jakožto vědního oboru oscilujícího mezi přírodními a společenskými vědami. Podle deníku *The New York Times* (Wade 2010a) tak již poněkolkáté otevřeně propuklo dlouhodobě doutnajícím napětím mezi přírodovědně zaměřenými (science-based) antropologickými disciplinami (zahrnujícími archeology, fyzické / biologické antropology a část kulturních a sociálních antropologů) a jejich kolegy, zkoumajícími rasu, etnicitu a gender, kteří vystupují jako obránci lidských práv a nativních populací.

Jako podnět ke kontroverzi posloužilo rozhodnutí Výkonné rady Americké antropologické asociace (AAA) z 20. listopadu 2010 přeformulovat Dlouhodobý plán (Long-Range Plan) vytyčující cíle a poslání AAA. Namísto dosavadní formulace „smyslem asociace je rozvíjet antropologii jako vědu, jež studuje lidstvo ve všech jeho aspektech“ se nově objevuje záměr „rozvíjet u veřejnosti pochopení lidstva ve všech jeho aspektech“. Následuje pak (záměrně neúplný) výčet disciplin, jež mají tomuto porozumění napomáhat: výzkumy v archeologii, biologii, v sociálních, politických a ekonomických vědách, v historii, v kulturologii, medicíně, ve vizuálních studiích a v antropologické lingvistice (oproti minulosti byla ze seznamu vyřazena etnologie).

Peter N. Peregrine, prezident Society for Anthropological Sciences (Lawrence University, Wisconsin), připisuje útok na antropologii jakožto vědu vlivu tzv. kritických antropologů, kteří obor považují za přežitek kolonialismu, a rovněž působení postmodernistické kritiky vědy. Prezidentka AAA Virginia Dominguezová (University of Illinois) tento názor odmítá, ale připouští existenci rivality mezi „vědeckými“ (přírodovědně) orientovanými antropology a jejich „ne(přírodovědně) vědeckými“ (nonscientific) kolegy. Podle ní byla zmínka o vědě vypuštěna právě proto, aby z řad asociace nebyli vyčlenováni antropologové, jejichž práce nespadá do oblasti exaktních věd, oproti těm, kdo se v nich pohybují (Wade 2010a).

Podobné pnutí uvnitř oboru ostatně potvrzují mnozí účastníci diskuse vystupující na odborných fórech, v tištěných médiích i na internetových blozích: jak zaznělo na listopadovém výročním zasedání AAA v New Orleans, zatímco archeologové a biologičtí antropologové musejí zvládnout nové techniky analýzy kosterních pozůstatků a operují s pojmy typu „signály delta-13“, kulturní antropologové zdůrazňují lidskou subjektivitu údajně používají obskurní společenskovědnou terminologii zahrnující konstrukce jako „postfordismus“ (Glenn 2010).

Jak uvedl na svém blogu člen Katedry antropologie na California State University v Long Beach Carl P. Lipo, antropologie přežívá do značné míry proto, že působení v tomto oboru mnozí lidé považují za „vědeckou“ činnost, protože kdyby s tím věda neměla co dělat, proč takové antropology považovat za specialisty a ještě je za to platit? K nedobrému obrazu

disciplíny pak podle něj přispívají sami antropologové, jejichž práce namnoze obsahují jen „náhodné nakupení stanovisek, přesvědčení, tvrzení, historek, příběhů, opakovaných představ, interpretací, polemik, přestřelek, arogance, povyku atd.“. Takové výsledky jsou ale podle autora nevědecké dokonce i v té „nejempiričtější“ a „nejsystematičtější“ odnoži antropologie (Lipo 2010).

AAA se celý spor pokusila uklidnit prohlášením, že její Výkonná rada „uznává a zdůrazňuje klíčovou roli vědeckých metod ve značné části antropologických výzkumů“ (<http://www.aaanet.org/issues/press/AAA-Responds-to-Public-Controversy-Over-Science-in-Anthropology.cfm>) a vydala dokument „What Is Anthropology“ (<http://www.aaanet.org/about/WhatisAnthropology.cfm>), kde antropologii charakterizuje jako studium člověka v minulosti i přítomnosti, jež s cílem pochopit plný rozsah a složitost kultur v průběhu lidských dějin čerpá z poznatků biologických i sociálních věd, stejně jako humanitních studií a věd o neživé přírodě. Za její hlavní součásti označuje sociálněkulturní antropologii (s hlavním důrazem na podobnosti a rozdíly mezi jednotlivými společnostmi se zřetelem k rase, sexualitě, společenské vrstvě, genderu a národnosti), biologickou či fyzickou antropologii (zahrnující mimo jiné primatologii, paleoantropologii, bioarcheologii, biologii a genetiku), archeologii a lingvistickou antropologii. Vypuštění odkazu na „vědu“ v Dlouhodobém plánu podle AAA rozhodně neznamená rozchod s vědeckými základy antropologie, chápané jako rozvíjející se holistická disciplína pokrývající celou šíři lidských dějin a kultury. Skeptici jako Peter N. Peregrine ovšem vyslovili pochybnost, zda „holistický“ v tomto vyjádření skutečně znamená, že v antropologickém chápání člověka je opravdu zahrnuta věda (Wade 2010b). Česká antropologie programově vznikala jako celostní, biosocio-kulturní, interdisciplinární věda, jež se dosud úspěšně vyhýbala dichotomnímu dělení oboru na přírodovědní sféru, zahrnující například archeology, biologické či forenzní antropology, kteří pracují s hmotnými artefakty a vyhodnocují je exaktními vědeckými metodami, a na humanitně zaměřený výzkum dotýkající se spíše oblastí „nadstavby“. Platí to o všech našich významných akademických pracovištích (Katedra antropologických a historických věd Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, Katedra obecné antropologie – integrální studium člověka Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, Katedra teorie kultury [kulturologie] Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze), ale v poslední době zejména o brněnském Ústavu antropologie a jeho nově zrozeném oborovém časopisu *Anthropologia integra*. Soudě jen podle namátkově vybraných „klíčových slov“ charakterizujících zaměření otištěných příspěvků, jeho první ročník zahrnuje širokou škálu témat od obecně antropologických přes otázky akulturace, archeologie, bioetiky, bio/kulturologie, epigenetiky, evoluce, finitiky, historie, ionizujícího záření, kulturní etiologie, kyberantropologie, literární kritiky, mimeze, násilí, organizace občanské společnosti, paleopatologie či permakultury až po sexualitu a umění. Orientalista odmítající evropocentrismus ocení mezikulturní přesah (zatím Čína, starý Egypt, Papua Nová Guinea, nově Indie, Tibet, Mongol-

sko), múzicky založený čtenář si vychutná literární pokusy skloubit vědu s uměním.

Duchovním otcem a v roli šéfredaktora i vůdčím duchem časopisu je prof. Jaroslav Malina, jenž již v minulosti prokázal schopnost shromáždit kolem sebe široké mezioborové týmy při práci na antropologických projektech, zejména na edici *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: Modulové učební texty pro studenty antropologie a „příbuzných“ oborů* (v letech 2000–2010 publikováno 40 svazků, přes tři desítky spoluautorů), trilogii *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy* (zatím sv. 1. „Celý svět“ kromě euroamerické civilizace, 2007, 1215 s. – přes tři desítky spoluautorů), na *Antropologickém slovníku* (2009, přes 20 000 hesel, 175 spolupracovníků) a nejnověji na rodící se *Encyklopedii antropologie*. Nedogmatické, nesektářské pojetí, jež poskytuje – při uplatnění vysokých odborných nároků – široký prostor badatelům z nejrůznějších vědních oblastí, časopisu zajišťuje rozsáhlé autorské zázemí, které se neustále rozšiřuje. Ediční počín „jako malina“.

ANTHROPOLOGIA INTEGRÁ: HOLISTICALLY BRIDGING EXACT SCIENCES AND HUMANITIES (A PEACH OF AN INITIATIVE)

It might be premature to articulate judgments on the qualities of this journal, the first volume (2 issues) of which is freely accessible in electronic version on the official website of the Institute of Anthropology, Faculty of Science, Masaryk University (<http://anthrop.sci.muni.cz>) and which is also on sale in a “chic” printed version, when the printer’s ink on its pages has barely dried (increasingly a matter of the past in the computerized era). Moreover, it would be presumptuous of the present author to attempt it, since he does not boast of a formal anthropological education and due to his being the member of the editorial board, ulterior motives could be attributed to such effort. The aim of this note is therefore by no means to assess the level of the contributions which have been published so far; most certainly the expert (and considering the diversity of the content – hopefully – in increasing numbers also the general) public will undertake such evaluation with much more erudition. The very title of the new journal along with its topic range, however, almost compulsively invites to contemplation.

Leaving aside the wider denotations and connotations of the Latin *integer* (“whole, entire, complete”, also: “unexhausted, fresh, unblemished, pure, chaste, upright, impartial, honest, unbiassed”), *Anthropologia integra* is conceived as a *holistic* platform which offers the application of the widest range of findings in the scientific discipline studying Man: as a biological species and simultaneously as a social and cultural being exhibiting varied cognition, behaviour, social hierarchy models, gifts of imagination, creativity and (self)destruction, of course across all cultures and civilization areas.

At the end of the last year a heated debate was initiated over the nature, mission and future of anthropology as a science oscillating between natural sciences and humanities. According to *The New York Times* (Wade 2010a) the debate has reopened a long-simmering tension between researchers in science-based anthropological disciplines – including archaeologists, physical anthropologists and some cultural anthropologists – and members of the profession who study race, ethnicity and gender and see themselves as advocates for native peoples or human rights.

The controversy was sparked by the decision of the American Anthropological Association (AAA) Executive Board from November 20th, 2010 to re-formulate the Long-Range Plan identifying the goals and mission of the AAA. *In lieu* of the existing formulation “the purpose of the association is to advance anthropology as the science that studies mankind in all its aspects”, newly the goal is “to advance public understanding of humankind in all its aspects”. This includes, but is not limited to anthropological subdisciplines spanning archaeological, biological, social, cultural, economic, political, historical, medical, visual and linguistic research (with ethnology excised, contrary to the past).

Peter N. Peregrine, the president of the Society for Anthropological Sciences (Lawrence University, Wisconsin) attributes what he views as an attack on anthropology as science to the influence of so-called critical anthropologists, who see anthropology as an arm of colonialism, and to the influence of the postmodernist critique of the authority of science. The AAA president Virginia Dominguez (University of Illinois) rejects such opinion but admits the existence of tension between “science-oriented” anthropologists who from time to time express disapproval of their nonscientific colleagues. According to her the word science had been dropped because the AAA board sought to include anthropologists who do not locate their work within the sciences, as well as those who do (Wade 2010a).

Similar tensions within the discipline have been confirmed by many scholars who aired their views in panel discussions, in printed journals and internet blogs: as could be heard during the November AAA annual meeting in New Orleans, while archeologists and biological anthropologists have to familiarize with new techniques to analyze bones and artifacts and have had to learn terms like “delta-13 signals”, cultural anthropologists increasingly concerned with human subjectivity reportedly use obscure social-science talk including constructs like “postfordism” (Glenn 2010).

As Carl P. Lipo, member of the Department of Anthropology at California State University Long Beach, wrote in his blog, anthropology has survived predominantly because being active in this discipline is by many considered somehow necessarily a “scientific” activity; since, if science didn’t have something to do with it, why should such anthropologists be considered “specialists” and getting paid to do this? He also holds that some of the anthropologists themselves contribute to the rather negative image of the discipline; he refers to work of these scholars which he unceremoniously describes

“largely an ad hoc assortment of viewpoints, beliefs, assertions, claims, stories, tales, re-envisionings, interpretations, polemics, rallies, hubris, hue and so on.” According to the author much of what such papers offer, really *isn't* science, not even in the “most empiricist” and “systematic” form (Lipo 2010).

The AAA attempted to calm the whole dispute by a statement that its Executive Board “recognizes and endorses the crucial place of the scientific method in much anthropological research” (<http://www.aaanet.org/issues/press/AAA-Responds-to-Public-Controversy-Over-Science-in-Anthropology.cfm>) and issued a document “What is anthropology” (<http://www.aaanet.org/about/WhatisAnthropology.cfm>) where anthropology is characterized as “the study of humans, past and present. To understand the full sweep and complexity of cultures across all of human history, anthropology draws and builds upon knowledge from the social and biological sciences as well as the humanities and physical sciences.” Sociocultural anthropology (mainly concerned with similarities and differences, both within and among societies with regard to race, sexuality, class, gender and nationality), biological or physical anthropology (including primatology, paleoanthropology, bioarchaeology, biology and genetics of living populations), archaeology and linguistic anthropology are named as the principal constituents of anthropology. The omitting of the word “science” in the Long-Range Plan according to the AAA in no way signals a break with the scientific foundation of anthropology, characterized a holistic expansive discipline that covers the full breadth of human history and culture. Skeptics such as Peter N. Peregrine, however, have expressed their hope that “holistic” in this statement really means that science is included in the anthropological understanding of human beings (Wade 2010b).

Czech anthropology originated by design as a holistic, bio-socio-cultural interdisciplinary science which has so far successfully avoided dichotomical division of the discipline into natural science sphere including e.g. archaeologists, biological or forensic anthropologists who work with material artifacts and analyze them using exact scientific methods and humanity-centered research touching rather the areas of “superstructure”. This applies to all our significant academic institutions (Department of Anthropology and Historical Science, Faculty of Philosophy and Arts at the University of West Bohemia in Pilsen, Department of General Anthropology – Integral Study of Man at the Faculty of Humanities at Charles University in Prague, Department of Cultural Studies, Faculty of Arts at Charles University in Prague), but recently it holds eminently true for the Department of Anthropology in Brno and their newly-born scientific journal *Anthropologia integra*. Judging only by randomly selected “key-words” which characterize the focus of published papers, the first two issues include a wide variety of topics from general anthropology, problems of acculturation, archeology, art, bioethics, bio/culturology,

cultural ethology, cyberanthropology, epigenetics, evolution, finitics, history, ionizing radiation, literary critique, mimesis, organization of civic society, paleopathology or permaculture to sexuality and violence. An Orientalist decrying Eurocentrism will value highly the intercultural overlap (so far, China, Ancient Egypt, Papua New Guinea, newly completed by India, Tibet, and Mongolia), readers with penchant for art will enjoy literary attempts to link together science with art. The spiritual father and in the role of the editor-in-chief also the guiding spirit of the journal is professor Jaroslav Malina who in the past proved his ability to build interdisciplinary teams around himself working on anthropological projects, especially *The Panorama of Biological and Socio-Cultural Anthropology: Modular Educational Texts for Students of Anthropology and “Related” Disciplines* (during the years 2000–2010 as many as 40 volumes were published, with more than 30 authors), trilogy *The Circle of the Ring: The World History of Sexuality, Eroticism and Love from the Beginnings up to the Present Day in Real Life, Belle-Lettres, Visual Art and in the Works of Czech Painters and Sculptors Inspired by the Content of this Book* (currently Vol. 1. “The Entire World” Excluding Euro-American civilization, 2007, 1215 pages – over 30 authors), on *Dictionary of Anthropology* (2009, over 20 000 entries, 175 collaborators) and most recently on *Encyclopedia of Anthropology* which is in the process of being created. Open-minded, non-sectarian conception which provides – while keeping high-level expert requirements – a broad platform to the investigators from various scientific disciplines and ensures the journal a wide background (author-wise) as well as readership both of which keep expanding. An editorial “peach of an initiative” (despite the fact that the editor-in-chief’s surname, ironically, translates as Razzie).

LITERATURA / REFERENCES

- Glenn, David (2010): Anthropologists Look for Bridges Across a Divided Discipline. *The Chronicle of Higher Education*, 21. 11. 2010 (<http://chronicle.com/article/Anthropologists-Look-for/125464/>).
- Lipo, Carl P. (2010): Whither Anthropology as a Science? Blog *Evolution Beach*, 26. 11. 2010 (<http://www.evobeach.com/2010/11/whither-anthropology-as-science.html>).
- Malina, Jaroslav a kolektiv (2004): Antropologie. Brněnská antropologie v českém a mezinárodním kontextu (se zaměřením na Katedru antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. *Folia historica*, 73, listopad 2004, Brno: Masarykova univerzita.
- Wade, Nicholas (2010a): Anthropology a Science? Statement Deepens a Rift. *The New York Times*, 9. 12. 2010.
- Wade, Nicholas (2010b): Anthropology Group Tries to Soothe Tempers After Dropping the Word ‘Science’. *The New York Times*, 13. 12. 2010.

Kontakt / Contact

PhDr. Jan Filipický, CSc., Orientální ústav Akademie věd České republiky, v. v. i., oddělení Jižní Asie, Pod Vodárenskou věží 4, 182 08 Praha 8, e-mail: filipicky@orient.cas.cz.